

Inga-Britt Blindh, Samiskt informationscentrum:

"OINTRESSE FÖR SAMERNA SOM URSPRUNGSFOLK"

På Sametingets kontor i Östersund är stämningen både levande och intensiv när vi kommer. Inga-Britt Blindh är i full gång med informationsarbetet på kansliet. Snart blir det, över en kopp kaffe, en spännande och lärorik frågestund. Det handlar om samefrågorna i Sverige, samepolitiken och renskötseln, och om Inga-Britts verksamhet i allt detta som informatör.

Östersund. Vi befinner oss alltså i Jämtlands enda stad som ligger vackert utsträckt utmed Storsjön, Sveriges Loch Ness. Frösön höjer sig på andra sidan vattnet. Efter en bitvis ganska skakig X2000-färd har vi snart installerat oss på den stora campingplatsen nära centrum av staden.

Storsjöyran, den stora musikfestivalen, närmar sig. Turister, inte minst från Norge, rör sig så här års mycket i området – på väg ut i fjällvärlden eller kanske bara för att handla lite och se nya platser.

Och var finns då informationen om ursprungsfolket här, samerna? När det gäller den mer lättillgängliga informationen om samer och samefrågor finns det två viktiga platser i Östersund, som vi omgående uppsöker.

Dels, inrymt i ett fint gammalt tullhus på Regementsgatan nära järnvägsstationen, finns det sydsamiska kulturcentret Gaaltije. Gaaltije är grundat av bland andra den samiske politikern Ingvar Åhrén, och i samma byggnad finns Sametingets lokalkontor.

Levande och aktiv kultur

Dessutom finns i en annan del av Östersund det stora läns museet

Jamtli, som vi också besöker. Där visas dock påfallande lite av den samiska kulturen: en tältkåta och en del föremål är utställda, sedan finns ett litet informationsrum.

Det bästa i detta rum är broschyrer om samebyarna och olika filmer man kan se i en video-tv. Det sämsta är att rummet helt domineras av en jättelik, osunt romantiserande gammal 1800-talsmålning föreställande en samisk pojke ligande ihjälfrusen i snön vid sina renar. Vad vill Jamtli-utställarna säga med denna bild – idag?

Stämningen är verkligen anorlunda inne på Sametingets lokalkontor. Där är det en levande och aktiv samisk kultur vi möter, företrädd av Inga-Britt Blindh. Vi har många frågor och får svar på dem.

Vilket är huvudsyftet med verksamheten vid Samiskt Informationscentrum?

– Vårt syfte är att informera om samer och samisk kultur, berättar Inga-Britt Blindh. Vid Mänskliga Rättighetsdagarna i Luleå hösten 2008 medverkade vi med informationsbord, till exempel. Inga-Britt Blindh har släktrötter hos de nordsamer från Karesuando som tvångsförflyttades till andra delar av renskötselområdet på 1920-1940-talet.

– Min far var med om en del av det här. Läs Lennart Lundmarks bok *"Stulet land – Svensk makt på samisk mark"*, den ger en mycket bra bild av hur svenska staten behandlat samerna. Johannes Marainen, same och historiker, har skrivit om denna tvångsförflyttning, vilket jag kan rekommendera till läsning för intresserade.

Historikern och författaren Lennart Lundmark förmedlar i *Stulet land* grundfakta om statens samepolitik från 1500-talet till nu.

Det finns i boken nya uppgifter om 1800-talet, hur samerna då fråntogs sina rättigheter. Svenska staten påstår ännu att den har en historisk äganderätt till fjällområdena, men Lennart Lundmark visar i boken på den svaga grunden för detta.

Inga-Britt Blindh är bibliotekarie i botten och har varit verksam för sitt folks, samernas, sak i många år.

Du har arbetat länge med dessa frågor, och även varit bibliotekarie?

– Ja, som bibliotekarie trodde man ibland att man skulle frälsa världen. Men biblioteken når inte alla och alla är inte intresserade av bibliotekens tjänster. I mitt nuvarande jobb som informatör på Samiskt Informationscentrum har jag lärt mig den läxan. I stället för att tro att jag ska nå hela svenska folket med information om samerna försöker jag serva dem som hör av sig till oss på bästa sätt.

Kulturcentret Gaaltije, här i samma byggnad, hur har det fungerat?

– Det har varit utställnings-, informations- och kursverksamhet. Många lokala samer från Jämtland och Härjedalen stannar till för att besöka centret, ta en fika och prata.

– Min huvudsakliga verksamhet är här på Sametingets kontor i Östersund. Vårt huvudkansli finns i Kiruna och i Jokkmokk och i Tärnaby finns också lokalkontor. Sametingets organisation av folkvalda är uppbyggt på liknande sätt som kommunfullmäktige.

– Jag jobbar också mycket via andra nätverk och institutioner, sedan informerar jag utåt, svarar på mejlfrågor, skickar ut informationsmaterial. Frågorna kan handla om allt möjligt, frågor om religion är populära. Sameslöjdstiftelsen, samernas utbildningscentrum och Åjtte, Svenskt fjäll-

och samemuseum är institutioner vi samarbetar med. Alla tre finns i Jokkmokk.

– Isabella och Rickard Doj som också finns här på kontoret jobbar med näringsfrågor, bland annat renlängder, prisstöd och statistik. Det finns 4 500 renägare i Sverige, och av dem är det cirka 2 500 som enbart lever på renskötsel. 2007 togs företagsregistret över renskötsel-företag över av Sametinget från Jordbruksverket. Rickard, som arbetar med näringsstatistik, berättar att det finns 250 000 renar i Sverige, 54 000 slaktades förra året.

Hur många renar finns det här i Jämtlands län?

– Det finns cirka 45 000 renar i Jämtlands län. Slaktuttaget är 39 000 kg. Men rovdjuren tar en hel del, det blir färre och färre renar kvar att slakta. Djur som angriper renar är järv, lo, björn, örn. Även en fågel som korpen angriper renar.

– Öje Danell, professor i renskötsel vid Statens Lantbruksuniversitet, SLU, har tagit fram statistik som visar att rovdjuren tar mera renar än vad som går till slakt, säger Inga-Britt Blindh, och fortsätter:

– Ja, hur är det nu med djurrättsaktivisterna, man hör aldrig att de upprörs över hur renarna plågas av rovdjuren!

Det samiska språkarbetet, hur går det med det?

– Det sydsamiska språket har upplevt en renässans. Det finns idag 800 till 1 000 personer som talar det Sverige och Norge. Kanske inte alla dessa gör det till vardags. Och kanske ger dagens ungdomar upp studierna för lätt. Men språket förs trots allt vidare. När det gäller lulesamiskan finns ungefär lika många talare.

– För nordsamiskan finns det mest hopp, den talas över hela Nordkalotten, det vill säga i norra delen av Sverige, Norge och Finland. Det finns mycket aktiva språkmiljöer i Karasjok och Kautokeino kommuner där 80 procent av befolkningen är samisktalande.

– Nya ortografier kom på

Inga-Britt Blindh, Sametingets kontor i Östersund. Foto: Ola Persson

1970-talet som förankrats. Men vi lider brist på språkhjälpmiddel. För tillfället kan du inte köpa ordböcker på nordsamiska och lulesamiska i Sverige. De gamla upplagorna är slut och nya är under bearbetning.

– Det ges för lite resurser till samisk språkundervisning och det finns få lärare som undervisar på högre nivå. Idag är det nog bara docent Mikael Winka vid Umeå universitet som undervisar i samiska på universitetsnivå. Vår enda professur i samiska som finns vid samma universitet är för tillfället vakant.

Hur ser du på svensk samepolitik idag?

– I Norge blev ju striden om utbyggnaden av Altaälven en vattendelare. Där har man kommit längre. Till exempel blev FN:s ILO-konvention 169/1989 ratificerad i Norge redan 1993. Det finns också en nordisk samekonvention, men Sverige och Finland är inte intresserade av att skriva under den.

– Sedan har vi FN:s nya deklaration om ursprungsfolkens rättigheter från 2007. Sverige lever inte upp till alla dessa deklarationer man undertecknar, ett levande intresse saknas, konstaterar Inga-Britt Blindh.

Erkännande som egna folk

Ursprungsfolks status har kraftigt förändrats inom den internationel-

la lagstiftningen. Men Sverige verkar ha svårt att anpassa sig till detta. Efter att tidigare i första hand ha setts som etniska minoriteter med ett folkrättsligt skydd av rätten till kultur, språk och religion, har ursprungsfolk idag nått erkännande av att vara egna folk.

Därigenom har de rätt till självbestämmande, land och naturresurser, även om omfånget av dessa rättigheter är omtvistat. Men just Sverige verkar ha det lättare att anpassa sig till det skydd som tillkommer nationella minoriteter, än till det skydd som ursprungsfolk bör ha enligt internationella normer. Detta konstaterar Peter Johansson, doktor i freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs Universitet på avhandlingen "Samerna – ett ursprungsfolk eller en minoritet? En studie av svensk samepolitik 1986-2005". Avhandlingen kom 2008 och Peter Johansson visar i den hur man försökt göra samerna till en "minoritet de luxe" i stället för det ursprungsfolk samerna i verkligheten är.

Peter Johansson påpekar också att det hela tiden finns tre lobby-organisationer; Lantbrukarnas Riksförbund, Skogsnäringen och Jägarförbundet – som samerna har emot sig:

– Konsekvensen av de senaste decenniernas svenska samepolitik, är att samerna i ord erkänns som

ett ursprungsfolk men att de i praktisk handling inte behandlas som ett sådant.

– Löftena uppfylls inte, säger Inga-Britt Blindh. Göran Persson lovade en ny parlamentsbyggnad för Sametinget i Kiruna, arkitektävling utystes, vinnare utsågs – men alliansregeringen har inte tillskjutit några pengar till nybygget.

– Det finns alltså ett ointresse för samerna som ursprungsfolk. Vi hoppas i nuläget ändå tillsvidare kunna sprida information om våra språkliga och kulturella rättigheter inom ramen för det nationella minoritetsarbetet, konstaterar Inga-Britt Blindh.

På ett av bladen vi får av Inga-Britt finns ett citat ur samernas kulturpolitiska program från år 1971 som länder till eftertanke:

”Vi är samer och vi vill vara samer, utan därför vara mer eller mindre än andra folk i världen. Vi är ett folk med ett eget bosättningsområde, ett eget språk och en egen kultur- och samhällsstruktur. Vi har under årens lopp funnit vår bärgning och levat i Sameättnam, och vi äger en kultur som vi vill ska utvecklas och leva vidare”

Sápmi, Sameättnam, Sameland – samernas värld, samernas land. Kanske har det fått en större plats i media och mer information finns idag än förr. Och vi tror kanske därmed att vi vet rätt mycket om hur Sameland ser ut idag och hur det sett ut förr. Men hur mycket vet vi egentligen?

Det finns i alla fall mycket bra informationsmaterial som Sametinget sprider via sitt kontor i Östersund. Så passa på att besöka Inga-Britt Blindh och hennes kollegor om du kommer dit.

Henrik Persson,
Ola Persson

Mer information:
www.samer.se

